

Marco D'Eramo: Ett Tyskland på nedgång

[Ur *Sidecar*, 19 juli 2022. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Oavsett vem som segrar så blir det alltmer oklart vad ”vinna kriget” i Ukraina betyder. Ju större förstörelsen blir, desto mer svårlöst verkar konflikten vara. Med ökande dödssiffror och utvidgade sanktioner verkar de krigförande parternas mål alltmer outgrundliga. Vad skulle Ryssland vinna på att annektera ett förintat hörn av Ukraina, jämfört med allt de skulle förlora? Varför ska Ukraina ruinera sig själv för att behålla en region som inte vill lösgöra sig från Ryssland? Och för vilka syften skulle NATO upprätta en ny järnridå och därmed befästa ett block mellan Ryssland och Kina som är försett med både råvaror och avancerad teknologi?

Sedan ett tag nu har USA och dess allierade förvisso utkämpat krig där det var omöjligt att föreställa sig en seger. Hur skulle en seger ha sett ut i Irak? Om det handlade om att förvandla landet till en muslimsk kopia av Israel, så var det aldrig någon realistisk utgång. I slutändan överlämnades det i praktiken till Irans inflytelsesfär, medan Afghanistan övergavs till Pakistan och Kina. (Och det utan att ens nämna inbördeskriget i Syrien.) Men om det är svårt att hitta en möjlig segrare i Ukraina så är det lättare att peka ut de möjliga förlorarna. Som vi ska se kommer en av dessa troligen att bli vad den australiensiska ekonomen Joseph Halevi har kallat det ”tyska blocket”: en grupp ekonomiskt sammanlänkade länder från Schweiz till Ungern.

För närvarande förlorar förstås mer eller mindre alla. När invasionen började var alla i första hand bekymrade över tillgången på gas och bensin. Först senare uppmärksammades allmänheten om att Ryssland och Ukraina står för 14% av världens spannmålsproduktion och upp till 29% av den internationella spannmålsexporten. Så småningom visade det sig att de tillhandahöll 17% av exporten av majs och 14% av korn. När skattjakten fortsatte insåg analytiker att 76% av jordens solrosprodukter kom från de två länderna. Ryssland dominerar också marknader för konstgödning, med en global andel på mer än 50%, vilket förklarar varför blockaden har orsakat problem i jordbruket så långt bort som i Brasilien.

Det fanns fler överraskningar. Kriget drabbade inte bara olje- och gassektorerna, utan även nickel. Ryssland är hem för Nornickel, en jätte på området, och landet producerade 2021 195.000 ton nickel, eller 7,2% av den internationella produktionen. Invasionen och den ökade efterfrågan på nickel som används i kraftledningar och elfordon fick priset att rusa i höjden. Samtidigt påverkades den internationella industrin för supraleddare, som producerar kalkylatorer och datorchips, kraftigt. Den ryska stålindustrin skickar neongas till Ukraina, där den renas för att användas i litografiska processer som ristning av mikrokretsar på silikonplattor. De viktigaste produktionscentrumen är Odessa och Mariupol (därav de oförsonliga striderna om dessa områden). Ukraina tillhandahåller 70% av världens neongas, liksom 40% av dess krypton och 30% av dess xenon. Bland de viktigaste kunderna finns Sydkorea, Kina, USA och Tyskland. Som Columbia Center for Global Energy Policy rapporterade i april är tillgången på flera andra ”kritiska” metaller också hotad:

Andra metaller av intresse under den ryska krisen är titan, skandium och palladium. Titan är strategiskt för rymd- och försvarsanvändning och Ryssland är världens tredje största producent

av titansvamp, den specifika tillämpning som är livsviktig för titanmetall. Skandium används vida inom rymd- och försvarssektorerna, och är en annan avgörande metall där Ryssland är en av de tre största producenterna globalt. Palladium är en av de mest betydande kritiska mineralerna som påverkas av Ukrainakrisen eftersom den är en avgörande insatsvara för bil- och halvledarindustrin och Ryssland tillhandahåller nästan 37% av världens produktion. Rysk palladium är en illustration av ett av de kritiska mineralernas centrala geopolitiska särdrag: alternativa tillgångar finns ofta på lika utmanande marknader. Den näst största producenten av palladium är Sydafrika, där gruvindustrin under det senaste decenniet har ödelagts av strejker.¹

För varje dag upptäcker vi alltså nya svårigheter för att frikoppla Ryssland från den internationella ekonomin. Det är delvis därför som sanktionerna har visat sig vara mindre effektiva än förväntat, trots USA:s och Europas trägna försök. Hittills har det införts minst 6 uppsättningar av sanktioner, var och en mer drastisk än den senaste: Ryssland har uteslutits ur det internationella finanssystem som sköts av SWIFT; ryska centralbankens utlandsreserver, som uppgick till omkring 630 miljarder dollar, har frysts; 600 miljarder dollar som Ryssland hade deponerat i amerikanska banker frystes också, och man vägrade att acceptera dessa tillgångar som betalning av Rysslands utlandsskuld; Rysslands viktigaste banker har uteslutits från London City; och ryska insättningar i brittiska banker har fått begränsningar.

Flygplatser (och luftrummet) i väst är nu stängda för ryska flygplan, och den ryska handelsflottan är förbjuden att docka i hamnar i väst (inklusive Japan och Australien). Teknologisk export till Ryssland är förbjuden, liksom import av många varor. EU har sanktioner på plats mot minst 98 enheter och 1.158 individer, inklusive president Putin och utrikesminister Lavrov; oligarker med band till Kreml som Roman Abramovitj; 351 representanter i Duman; medlemmar i Rysslands nationella säkerhetsråd; höga officerare i de väpnade styrkorna; företagare och finansärer; propagandister och skådespelare. Samtliga banker i väst och en majoritet av företagen i väst har stängt sin verksamhet i Ryssland och sålt sina filialer. Ryssland har svarat med att förbjuda export av mer än 200 produkter, kräva betalning i rubel för olje- och gasexport och stoppa leveranser till Polen, Bulgarien och Finland när de vägrade acceptera dessa villkor.

Men paradoxalt nog har vissa sanktioner spelat Moskva i händerna. Embargot på olja och gas har ökat Rysslands intäkter på grund av de prisökningar som det har orsakat, samtidigt som utländska observatörer noterar att hyllorna i ryska varuhus fortfarande verkar välfyllda. Under årets första månader hade Rysslands handelsbalans sitt högsta överskott sedan 1994, 96 miljarder dollar. Efter rubelns inledande kollaps under krigets första dagar återhämtade den sig gradvis, så att den nu är värd mer än förra året. 2021 krävdes 70 rubel för att köpa en dollar. Den 7 mars – den sämsta dagen – hade den siffran nästan fördubblats, men den 18 juli hade den minskat tillbaka till 57.

Det var förutsägbart att sanktionerna skulle vara relativt ineffektiva. Om decennier av ekonomisk krigföring har visat sig oförmögen att störta i grunden försvarslösa regimer som Castros Kuba (som nu varit måltavla i mer än 70 år), det bolivarianska Venezuela (30 år) eller khomeinistiska Iran (42 års amerikanska sanktioner plus omkring 10 års internationella åtgärder), är det svårt att tänka sig att de kommer att utlösa regimförändringar i ett land som Ryssland, som har förberett sig för denna möjlighet genom att modernisera sin industriella kapacitet. Men ju mer ineffektiva sanktionerna är desto mer drar kriget ut på tiden, och går från en upptrappning till nästa, med allt djupare och vad det verkar alltmer obotliga splittringar. Vi kan nu förmoda att relationerna med Ryssland kommer

1 [Columbia Center for Global Energy Policy](#), 19 april 2022.

att vara avbrutna i åtminstone några decennier (en beklaglig situation för de västerlänningar som inte har haft förmånen att besöka Moskva och St Petersburg). En ny järnridå har byggts upp, och den kommer inte att korsas under årtal framåt.

Det kommer att omintetgöra de strategiska planer som det tyska blocket har strävat efter under de senaste 30 åren. Halevis tes är att Tyskland sedan Berlinmurens fall och Sovjetunionens sammanbrott har försökt skapa en rad ömsesidigt oberoende ekonomier som nu i allt väsentligt utgör ett enda ekonomiskt system. Denna gruppering har en flank i väst (Österrike, Schweiz, Belgien och Nederländerna) och en i öst (Tjeckien, Slovakien, Ungern, Polen och Slovenien), med olika roller och sektorer fördelade mellan sig. Nederländerna fungerar som global plattform och transportnav; Tjeckien och Slovakien som centrum för bilindustrin; Österrike och Schweiz som producenter av avancerad teknologi, och så vidare. Om Tyskland är dominerande centrum i detta block, så måste vi ompröva vår syn på dess geopolitiska roll och internationella betydelse. Totalt har blocket 196 miljoner invånare jämfört med Tysklands 83 miljoner, och en BNP på 7,7 biljoner dollar mot Tysklands 3,8 biljoner dollar. Det gör det till världens tredje största ekonomiska makt – mindre än USA och Kina, men större än Japan.

Detta nätverk av relationer är särskilt synligt när vi tittar på handeln. Tysklands export till Österrike och Schweiz – som har en sammanlagd befolkning på 17 miljoner – uppgår till 132 miljarder euro, jämfört med 122 miljarder euro till USA och 102 miljarder till Frankrike. När det gäller den totala handeln med Tyskland ligger Frankrike (med sin befolkning på 67 miljoner) bakom Nederländerna (med bara 17 miljoner): 164 miljarder euro mot 206 miljarder. Samtidigt tar Italien emot mindre än Polen trots att det har en större befolkning (60 miljoner mot 38 miljoner) och en per capita-inkomst som är nästan dubbelt så hög. Det utgör en anmärkningsvärd omsvängning, med tanke på att Tysklands handel med Polen, efter att det kom med i EU, 2005 bara var hälften av handeln med Italien.

Det som alltså har hänt är att Tysklands industriapparat å ena sidan har orienterat sig bort från andra europeiska parter till sitt eget ekonomiska block, och å den andra till handel med Kina. Beijing har nu blivit Tysklands främsta handelspartner, med en relation som är värd 246 miljarder euro. De övriga medlemmarna i det tyska blocket har också upplevt en tydlig ökning i handeln med Kina. ”Om vi tar 2005 som utgångspunkt”, skriver Halevi,

det vill säga året omedelbart efter att östeuropeiska länder gick med i EU, ökade värdet i dollar på Tysklands internationella export av varor fram till 2021 med 67%, medan dess handel med Kina ökade mer än fyrfaldigt. Under samma period visade Frankrikes och Italiens export till Kina – trots att den nästan tredubblades – en tillväxttakt som låg långt under Tysklands handel. För länderna i det tyska blocket har samverkan med Tyskland orsakat en fullkomlig explosion av exporten till Kina, där Tyskland inte bara röjde vägen för dessa länder, utan också upprättade band mellan sektorer och enskilda företag som i sin tur stimulerade deras lokala export. Väster om Tyskland har Nederländernas direkta export till Kina ökat minst fem gånger sedan 2005, medan Schweiz' export ökade tolv gånger, och gjorde det till Kinas näst största europeiska exportör. Dessa tendenser har varit mycket mer begränsade i Belgien och Österrike. I öst ökade Polens export till Kina med 5,5 gånger, Ungern 6 gånger, omkring 10 gånger för Tjeckien, och nästan 21 gånger för Slovakien. De naturliga konsekvenserna av denna process är att det har uppstått en euroasiatisk ekonomisk zon, en verklig ekonomisk nödvändighet för Kina, både på grund av dess behov av ryska råvaror och på grund av en alltmer utbyggd järnvägsinfrastruktur som korsar Ryssland, Kazakstan och Ukraina. Under det senaste decenniet avgick de första konvojerna av godståg från Kina till Dortmund och Nederländerna, en nyhet som till och med

rapporterades av *Financial Times*. Åtminstone i industrikretsar hade tyskarna för avsikt att skapa en samverkan mellan Kina, Ryssland, Kazakstan, Ukraina och därmed Europa och Tyskland. Med andra ord var målet att integrera länder och sammanföra logistiska, produktiva och energiexporterande zoner (Ryssland, Ukraina, Kazakstan) och import av industrivaror både från Kina och Tyskland.²

Här kan vi ana den tyska motsvarigheten till den nya Silkesvägen – eller projektet Ett bälte, en väg – som Xi Jinping lanserade 2013. Det yttersta målet för det tyska block som Halevi analyserar var just att skapa en euroasiatisk kontinental front med Tyskland och Kina som sina två ytterkanter och Ryssland som en outhärlig förbindelse. Det förklarar den ihärdighet med vilken tyskarna, mot Washingtons och NATO:s intressen, har drivit på för gasledningen Nordstream 2. Ukrainakrigets första kännbara geopolitiska effekt var att begrava detta projekt.

Kriget har i själva verket satt stopp för drömmen om ett gemensamt euroasiatiskt område, eftersom det tvingar Tyskland att försvaga sina band till Kina och stänger den ryska kommunikationskanalen mellan dem. Det hindrar också Tysklands användning av Ryssland som en resursrik avkrok och *Lebensraum* – eller rättare sagt *Großraum*, i Carl Schmitts bemärkelse. Istället för ett stort utrymme har Ryssland nu blivit ett oöverstigligt geopolitiskt hinder. Det kommer att tvinga det tyska blockets strateger att revidera hela planen, ompröva förhållandet mellan sin egen underimperialistiska makt och USA:s imperium, och på samma gång också omdefiniera sina relationer till andra europeiska länder. Samtidigt har det tyska blocket pressats av sina enskilda medlemmars motstridiga intressen. Ett litet men viktigt faktum pekar på hur mycket spelreglerna har förändrats: i maj i år hamnade Tysklands månatliga handelsbalans i det röda området för första gången sedan 1991. Det var inte mycket (omkring 1 miljard dollar), men det var icke desto mindre ett handelsunderskott. Konflikten i Ukraina håller alltså på att skapa en situation som inte saknar historiska föregångare: ett nederlag för den tyska strategin. Tyskarna kan fortfarande bli förlorare i det tredje världskriget.

2 [Università di Roma](#), 2 juli 2022.